

Levned, Bind I

Uddrag om Hans Brøchner (pp. 129–132)

Georg Brandes

Kjøbenhavn: Gyldendal, 1905

Længe havde jeg drevet mine ikke-juridiske Studier, som jeg kunde bedst uden Vejledning af nogensomhelst Lærer. Men jeg havde følt Savnet af en saadan. Og da en nyansat Docent ved Universitetet, Professor H. Brøchner, tilbød Vejledning i Studiet af Filosofi til hvem der vilde indfinde sig hos ham paa visse opgivne Tider, havde jeg følt mig stærkt fristet til at benytte mig deraf. Jeg havde havt Betænkeligheder derved, thi jeg vilde nødigt opgive det mindste af min dyrebare Frihed; jeg nød min tilbagetrukne Tilstand, mit beskedne Studielivs Hemmelighedsfuldhed; men paa den anden Side vilde jeg ikke kunne give mig i Kast med Plato og Aristoteles uden Vink af en kyndig Haand om hvad og hvorledes.

Jeg var da i stor Spænding. Jeg havde hørt Professor Brøchner tale om Psykologi; men Foredraget var behandlet med en saa ængstelig Omhu, var saa ensformigt og fremmedlydende, at det ikke kunde andet end skræmme. Alene Professorens fornemme Skønhed tiltrak, især de store sorgfulde Øjne med det dejlige Blik, der saa ud som havde de forsket og grædt.

[130] Nu besluttede jeg at vove mig op til Brøchner. Men jeg havde ikke Mod til forud at tale derom til min Moder for ikke at forskrække mig selv ved at nævne det; saa urolig var jeg ved Skridtet. Da Dagen kom, jeg havde bestemt til Besøget — det var den 2. September 1861 — gik jeg flere Gange op og ned foran Huset, førend jeg kunde bestemme mig til at gaa op ad Trappen; jeg søgte forud at beregne, hvad Professoren vel vilde sige og hvad jeg da rettest skulde svare, i det Uendelige.

Den høje, smukke Mand, der lignede en spansk Ridder, lukkede selv Døren op og modtog venligt det unge Menneske, der snart skulde blive hans nærmeste Elev. Han vidste til min Forundring, straks han hørte mit Navn, fra hvilken Skole jeg var udgaaet og at jeg nylig var bleven Student. Han fraraadede energisk en Gennemgaaen af Plato og Aristoteles som altfor anstrengende — sagde eller antydede, at jeg burde forskaanes

for den besværlige Vej, han selv havde tilbagelagt, og skitserede en Studieplan for nyere Filosofi og Æstetik. Hans Holdning indgav Mod og efterlod det Hovedindtryk, at han vilde spare Begynderen enhver unyttig Anstrengelse. Jeg følte mig med mine unge Kræfter lige fuldt, da jeg gik hjem, en Smule skuffet ved ikke at skulle tage fat paa Filosofiens Historie forfra.

Besøget gentoges snart, og hurtigt udspandt der sig mellem Lærer og Elev det inderligste Forhold, fra den ældres Side et faderligt Velviljesforhold, som den yngre endnu ikke havde kendt, under hvilket Læreren, undervisende og praktisk vejledende, uafbrudt havde Opmærksomheden henvendt paa Alt, hvad der kunde fremme Lærlingens Vel og sikre hans Fremtid; fra den yngres Side et Ærbødigheds- og Hengivenhedsforhold, en dyb Taknemmelighed for den Omsorg, hvis Genstand han var.

Jeg følte vel nu og da overfor denne Lærers ~~store~~ Grundighed og hans Dygtighed til at tumle de vanskeligste Tanker en pinlig Mistillid til mine egne Evner og min egen Aandskraft i Sammenligning med hans. Jeg følte mig heller ikke sjældent ilde berørt ved, at der ligesom kom noget Skævt ind i vort Forhold, naar Brøchner tiltrods for de Tvivl og Indvendinger, jeg fremsatte, altid tog som givet, at jeg maatte dele hans panteistiske Grundanskuelser, uden Blik for, at jeg endnu omtumledes i Tvivl og famlede efter et Fodfæste. Men det fortrolige Forhold til den modnede Mand havde en Tiltrækning, som Forholdet til de usikre eller ungdommeligt indskrænkede Kammerater nødvendigvis maatte mangle: han havde et Livs Erfaring bag sig, han saa fra oven nedad paa et ungt Menneskes Sympatier og Antipatier.

For mig stod f. Eks. dengang endnu Plougs *Fædrelandet* som Danmarks intelligente Organ, medens Billes *Dagbladet* var mig ledt, især paa Grund af den Overfladiskhed og den affærdigende Tone, der betegnede Bladets literære Kritik. Brøchner, der med blandet Velvilje og uden at gøre synderlig Forskel saa ned paa begge disse den dannede Almenheds Blade, fandt i sin unge Lærlings Forbitrelse paa den trivielle og dog nyttige Avis kun et Kendetegn paa hans Sjælsbeskaffenhed. Men blot den Maade, paa hvilken Brøchner en Dag med et Smil bemærkede: De læser nok af Princip ikke *Dagbladet*, fik mig til i et Glimt at indse det Komiske i min Harme over en Hjerrilds Artikler. Min Synskres var jo endnu snever nok til at Forholdene i Kjøbenhavn i og for sig syntes mig at have Betydning. Selv fandt jeg min Synskres omfattende. En Dag, da jeg gjorde mit indre Regnskab op, skrev jeg som nittenaarig naivt: »Mine gode Egenskaber, de, der vil konstituere min Personlighed, hvis jeg bliver til noget, er en vældig og glødende Begejstring, en dygtig Myndighed i Sandhedens Tjeneste, ~~en~~ Tid Synskres og en filosofisk dannet Tænkning. Det maa forsone med min Mangel paa Humor og Lethed.«

I væsenlig Overensstemmelse med Hans Brøchner følte jeg mig først flere Aar efter Bekendtskabets Stiftelse. Men da havde et Studium af Ludwig Feuerbachs Skrifter henrevet mig; thi Feuerbach var den første Tænkter, hos hvem jeg fandt Guds sideens Opstaaen i det menneskelige Sind fyldestgørende forklaret. Hos Feuerbach mødte der mig endelig en Fremstilling uden Omsvøb og uden den tyske Filosofis sædvanlige tunge Formler, en sejrrig Klarhed, som virkede højst velgørende paa mit eget Tankesæt og gav mig Tryghed. Havde jeg i flere Aar følt mig betydeligt tilhøjre for min Ven og Lærer, saa kom der nu en Tid, hvor jeg følte mig adskilligt tilvenstre for ham med hans hemmelighedsfulde Leven i det evige Aandsrige, af hvilket han følte sig som Led.